

บทที่ ๑๒

การร้องเพลงพื้นบ้าน : เพลงกล่อมเด็ก

ความหมายของเพลงกล่อมเด็ก

กล่อม หมายถึง ร้องเป็นทำนองเพื่อเล้าโลมใจหรือให้เพลิน. (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๒)

เพลงกล่อมเด็ก หมายถึง เพลงร้องเพื่อให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน และนอนหลับไปด้วยความอบอุ่นใจ. (ประเทือง คล้ายสุบรรณ, ๒๕๒๒)

เพลงกล่อมเด็ก หมายถึง เพลงที่กล่อมให้เด็กนอนหลับสบาย เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ. (ประภาศรี สีหอำไพ และจารุณี กองพลพรม, ๒๕๓๕)

นอกจากนี้ ยังมีคำที่มีความหมายเดียวกัน ได้แก่ เพลงเห่กล่อม บทเห่กล่อม บทกล่อม ในที่นี้ จะใช้คำว่า เพลงกล่อมเด็ก หมายถึง เพลงที่ใช้ร้องให้เด็กฟัง เพื่อให้นอนหลับสบายและเกิดความอบอุ่นใจ

คำว่า เพลงกล่อมเด็กนี้ ภาคเหนือเรียกว่า อ้อ-อ้อ-จา-จา หรือ เพลงอ้อ ภาคอีสานเรียกว่า ลิก-จุง-จา, เพลงกล่อมลูก หรือเพลงนอนเสาเตื่อ ภาคใต้เรียกว่า เพลงชาน้อง, เพลงน้องนอน หรือเพลงร้องเรือ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า lullaby หรือ cradle song

ประเภทของเพลงกล่อมเด็ก

เพลงกล่อมเด็ก แบ่งตามลักษณะเนื้อความอาจแบ่งได้ ๓ ประเภท (ชิตา โมกรัตน์ และวินัย ภูระหงส์, ๒๕๒๖) ดังนี้

๑. เพลงกล่อม เป็นเพลงที่มีเนื้อความเป็นเชิงกล่อมให้เด็กเพลิดเพลินและหลับไป เช่น

“นอนไปเถิดแม่จะกล่อม นวลละม่อมแม่จะไกว

ทองคำแม่อายร้องให้ สายสุดใจเจ้าแม่เอ๋ย”

๒. เพลงปลอบ เป็นเพลงที่มีเนื้อร้องเป็นการปลอบมิให้เด็กอ้อนหรือร้องกวน เช่น

“เจ้าเนื้ออ้อนเอ๋ย อ้อนแม่จะกินนม

แม่จะอุ้มเจ้าออกชม กินนมแล้วนอนเปลเอ๋ย”

๓. เพลงขู่ เป็นเพลงที่มีเนื้อร้องเป็นเชิงขู่ให้เด็กกลัว จะได้หลับโดยเร็ว เช่น

“อ้ายแม่วางหวายเอ๋ย ตัวมันยาวไม่น้อย

เด็กนอนไม่หลับ มากินตับเสียน้อยหนึ่งเถิด อ้ายแม่วางหวายเอ๋ย”

ลักษณะคำประพันธ์ของเพลงกล่อมเด็ก

เพลงกล่อมเด็กภาคกลางมีลักษณะคำประพันธ์หลายแบบ ดังนี้

๑. บทที่มี ๓ วรรค เช่น

“ผัดเจ้าล่อ ข้าวเหนียวสองห่อ ไม่พอกิน”

หรือ

“ใครใครเขาก็มากันหมด เจ้าดอกประตู่ชूरส ไม่เห็นมาเอย”

๒. บทที่มี ๔ วรรค เช่น

“อ้ายแมวหง่าวเอย ไต่ราวลงมา
คนนอนไม่หลับ กินตับเถิดวา”

หรือ

“นอนเสียเถิดเอย ขวัญเข้าเจ้าเกิดในดอกบัว
เลี้ยงไว้หวังจะได้เพื่อนตัว ทูนหัวเจ้าคนเดียวเอย”

๓. บทที่มี ๕ วรรค เช่น

“เจ้าเนื้อละมุนเอย เนื้อเจ้าอุ่นเหมือนสำลี
แม่มิให้ผู้ใดต้อง เนื้อเจ้าจะหมองศรี
ทองดีเจ้าคนเดียวเอย”

หรือ

“เจ้าเนื้อเย็นเอย แม่มิให้ไปเล่นที่หาดทราย
ครั้นว่าน้ำขึ้นมา มันจะพาเจ้าลอยหาย
แสนเสียดายเจ้าคนเดียวเอย”

๔. บทที่มี ๖ วรรค เช่น

“นกขมิ้นเหลืองอ่อนเอย คำแล้วจะนอนที่ตรงไหน
จะนอนไหนก็นอนได้ สุขุมพุ่มไม้ก็เคยนอน
ลมพระพายชายพัดมาอ่อนอ่อน เจ้าเคยจรมานอนรังเอย”

๕. บทที่มีตั้งแต่ ๘ วรรคขึ้นไป เช่น

“นกกระทงเอย ทำกันตุงตุงว่าจะใช่
สาวพ้อมให้ใบใหญ่ ว่าใส่ไข่นกกระทง
ด้วยไข่ของมันโต เท่าแดงโมบางละมุน
ไข่หล่นดังผลุง แล้วนกกระทงก็บินไปเอย”

หรือ

“วัดเอ๋ยวัดโบสถ์
เจ้าขุนทองไปปล้น
คดข้าวออกใส่ห่อ
เขาก็เล่าลือมา
ศพเจ้ายังทิ้งไว้
เหลือแต่กระดูกแก้ว
ขุนศรีจะถือฉัตร
จะถือท้ายเรือหงส์

มีต้นโตนดอยู่เจ็ดต้น
ปานฉะนี้ไม่เห็นมา
จะต่อเรือออกไปหา
ว่าเจ้าขุนทองตายแล้ว
ไม่มีใครจะวีแวว
เมียรักจะไปปลง
ยกกระบัตร์จะถือธง
ไปปลงศพเจ้าฟอนา”

หรือ

“กาเหว่าเอ๋ย
แม่มากก็หลงรัก
คาบเอาข้าวมาเผื่อ
ถนอมไว้ในรังนอน
ปีกเจ้ายังอ่อนคลอแคล
แม่มากพาไปกิน
ดินเจ้าเหยียบสาหร่าย
กินกุ่มแลกินก้าง
กินแล้วก็โผมา
ยังมีนายพราน
ยกปืนขึ้นส่อง
ตัวหนึ่งว่าจะตัม
กินนางแม่มากดำ

ไขไว้ให้แม่มากฟัก
คิดว่าลูกในอุทร
ไปคาบเอาเหยื่อมาบ่อน
ซ่อนเหยื่อมาให้กิน
ห่อหุ้มจะสอนบิน
ที่ปากน้ำพระคงคา
ปากก็ใช้หาปลา
กินหอยกระพังแมงดา
จับที่ต้นหว้าโพธิ์ทอง
เที่ยวเยี่ยมเยียมมองมอง
จ้องเอาแม่มากดำ
อีกตัวหนึ่งนั้นว่าจะยา
คำวันนี้คุณแม่า”

ตัวอย่างเพลงกล่อมเด็กภาคต่าง ๆ

ภาคเหนือ

“หลับสองตา นอนจาเตอะเจ้า แถมสักปิดหนึ่งเล่า แม่เจ้าจะมา หลับอ้ออ้อจา”

“นอนนอนจายเอ่อนอน นอนหลับตาอย่าให้ นอนไหลจั้งกนหลี่”

“อ้อจ่าจ่า อ้อจ่าจ่า

หลับสองตำ อีหล่าน้อยของแม่เหย

หลับจั้นจั้น ใจนา...ละเนื้อ...จี่ อีอ้ายเหย หมูมิ่งออกออก

ไซมันออก ยาวศอกยาววา

ตัดไม้มาเป็นสองสามบ้อง ไปตีดินนมสาว ป่าเขือยาว

ภาคอีสาน

“นอนสาหล้า หลับตาอย่าลื้ออยู่

เจ้าผู้ฮู้ นอนแล้วอย่าตึง

คิงกมเกียง เสียงหมอนสนุกยั้ง”

“นอนนอนสา หลับตานอนน้อง

เขามาขายของ แม่สิซื้อไปทาน

เขามาขายอาน แม่สิซื้อให้เจ้า

แมวโพงเป้า ตาเหลืองหม่าวหม่าว”

“นอนสาเต้อหล้า หลับตาแม่สิก้อม

นอนอ้อมล้อม ในป่าอู่แพ

แม่ไปไฮ้ บ่ได้มาหา

แม่ไปนา หมกปามาบ้อน

แม่เลี้ยงหมอน อยู่ในป่าสวนหมอน

นอนตะแคง อยู่กกไม้หนึ่ง

ฟังเสียงเอ็น กะไ้อ่ำวสีลา

เป็นไปนา จีบอึ่งมาแล้ว

จีบอึ่งแล้ว เลี้ยงวัวเลี้ยงควาย

ควายกูเสีย อีแม่กูตำ

เดินเบิ่งฟ้า อีน้องแจจวง

แจจวง เห็นควายกูบ่

เห็นบ่แท้ จักว่าตัวใด อ้อ...”

ภาคใต้

“ซา...เอ้อ...ครีอน้องเหอ	ครีอนางรจนา
ทิ้งพวงมาลา	เลือกเงาะทันใด
ม้าวสามลรัฐ	พาลโกรธยกใหญ่
ชั้นรจนาทราวม้วย	“ไปไว้ที่ปลายนา...เอ้อ...เหอ”
“ซา...เอ้อ...น้องนอน เหอ	น้องนอนให้หลับดี
แม่เชื่อทั้งสี่	มาช่วยพิทักษ์รักษา
อาบน้ำแล้วป้อนข้าว	ทุกวันคำเช้าทุกเวลา
มาช่วยพิทักษ์รักษา	กำพร้าวแม่คนเดียว ...เอ้อ...เหอ”